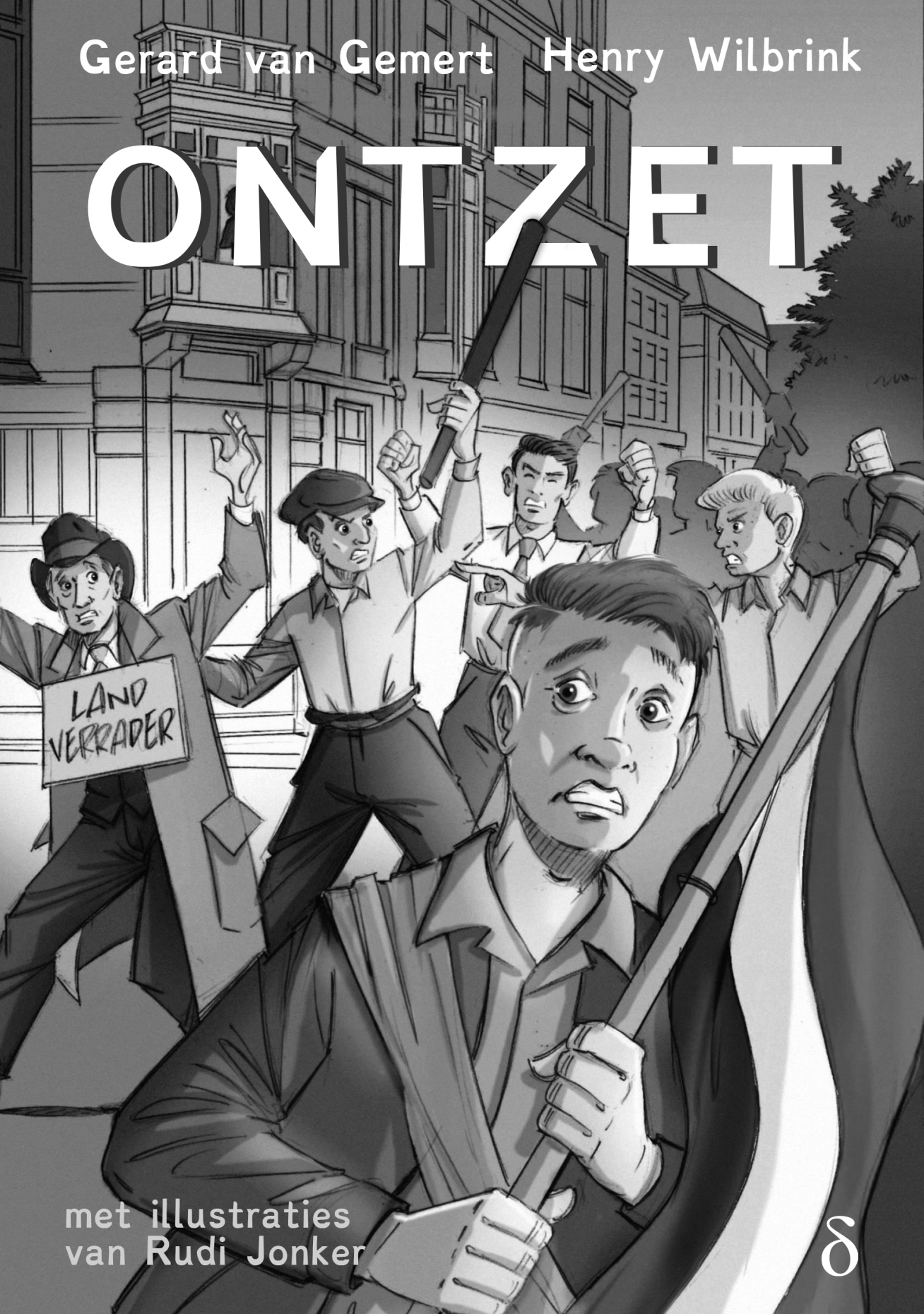

Ontzet

Gerard van Gemert Henry Wilbrink

ONTZET

met illustraties
van Rudi Jonker

δ

Copyright ©2022 Uitgeverij Dyslexion, Deventer

ISBN 9789463245586

NUR 283

Papier met FSC-certificaat

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Dyslexion, Postbus 583, 7400 AN Deventer

Dit boek verscheen eerder als reguliere uitgave bij Clavis Uitgeverij, Hasselt – Alkmaar – New York

Illustraties: Rudi Jonker

Omslagontwerp: Studio Clavis

dyslexie

Dit boek is uitgegeven in het lettertype Dyslexie.
Kijk op www.dyslexiefont.com voor meer informatie.

Voor meer informatie of bestellen
ga je naar www.dyslexion.nl

Dinsdag 5 september 1944

‘Wat kom je doen, Krijn?’

‘Ik hoorde dat de geallieerden al bij Rotterdam zijn.’ Krijn kon zijn enthousiasme nauwelijks bedwingen. Buiten adem viel hij het schuurtje achter het huis van meester Dekker binnen.

Krijn had de drempel over het hoofd gezien.

‘Ssst.’ Meester Dekker liep langs Krijn en deed de deur van de schuur dicht. ‘Niet zomaar hiernaartoe komen. Als de moffen je volgen, vragen ze zich af wat je hier komt doen.’ Hij bedekte de radio met een deken en zette het houten kastje er weer bovenop.

De negatieve toon in de stem van de meester kon Krijns goede humeur niet doen verdwijnen. ‘Morgen is de oorlog over. Het gonst door het hele dorp. Ik zag al rood-wit-blauwe vlaggen achter voordeuren staan om het morgen te vieren.’

Meester Dekker pakte Krijn bij zijn schouders en keek hem diep in de ogen. ‘Het is pas zeker als de geallieerde soldaten hier zijn. En als alle nsb’ers en Duitsers het dorp hebben verlaten.’

Voor nsb’ers was Krijn niet bang. Oké, dat waren dan wel leden van de Nationaalsocialistische Beweging en dus van een partij die heulde met de Duitse bezetter, maar echt gevaarlijk vond hij ze niet. ‘Die gaan vanzelf wel weg, hoor,’ zei hij. ‘Ik heb wel zin in een feestje.’

‘Niet eerder dan dat de geallieerden hier zijn. Begrijp je dat, Krijn? Neem geen enkel risico.’

‘Maar ...’ probeerde Krijn nog tegen te stribbelen.

‘Geen gemaar.’ De meester had een blik in zijn ogen die Krijn maar al te goed kende uit de tijd dat de scholen nog gewoon open waren. Dan kon hij met die uitdrukking op zijn gezicht alle kinderen in één klap stil krijgen.

Krijn haalde een keer diep adem en haalde zijn schouders op.

‘Wat zeiden ze op de radio?’

De meester kneep zijn ogen half dicht, maar gaf geen antwoord. 'Meester?' Krijn wist dat de meester niet kon liegen. Of niet wilde liegen, als voorbeeld voor zijn leerlingen.

'Minister-president Gerbrandy zei dat de geallieerden de Nederlandse grens overschreden hebben. En anderen zeiden dat Breda al bevrijd zou zijn'. Het kwam er zacht uit. Alsof het een teleurstelling was.

'Dat is toch goed nieuws?' vroeg Krijn. 'Dan zijn de bevrijders zo'n honderd kilometer hiervandaan!'

'Honderdtien,' verbeterde de meester hem. 'Maar ik geloof het niet.'

'Maar als Gerbrandy het zelf op de radio zegt, dan moet dat toch waar zijn?' Krijn ging van blijdschap weer harder praten.

'Zachtjes, Krijn.' De meester maakte een armgebaar om zijn woorden kracht bij te zetten.

'Toch, meester?' voegde Krijn er bijna fluisterend aan toe.

'Het kan ook een tactiek van de Duitsers zijn om alle onderduikers boven de grond te krijgen.' De meester schudde resoluut zijn hoofd. 'We nemen geen enkel risico. We vieren pas feest als ze hier zijn. Niet eerder.' Hij wees naar de deur en liet Krijn voor zich uit lopen. 'Ga maar naar huis en blijf van de straat.'

'Waarom?' Krijn vond dat een rare opmerking.

'Als het de mensen in de bol slaat, gaan ze alle NSB'ers uit hun huizen halen en straffen.' De meester deed de schuurdeur achter zich dicht, draaide de sleutel om en stak die in zijn zak.

'Ik ben toch geen NSB'er?' zei Krijn, maar hij wist wel wat de meester bedoelde. Doordat zijn ouders de Duitsers te vriend hielden, dachten veel mensen in Warsveen dat ze NSB'ers waren.

'Doe het nou maar.' De meester aaide Krijn over zijn bol. 'Ik ken onze dorpsgenoten goed genoeg om te weten dat ze tot rare dingen in staat zijn.' Hij ging naar de achterdeur van zijn huis.

Krijn liep over het tuinpaadje. Aan beide kanten had ooit frisgroen gras gestaan, maar nu hingen donkerbruine sprietten levenloos naar beneden. Door de poort verliet hij de tuin van de meester.

Hij wist niet zo goed wat hij hiervan moest denken.

Was de meester nou gewoon een pessimist? Of zat er een kern van waarheid in en was het een truc van de moffen? Krijn besloot het zekere voor het onzekere te nemen en liep naar huis. Al was het maar om zijn ouders te waarschuwen en de Van Gelders gewoon op zolder te laten zitten. Hoewel hij zijn vader er niet voor aanzag om mee te gaan in de euforie van een naderende nederlaag van de Duitsers. Daar was hij veel te voorzichtig voor. Om op het Wilhelminaplein te komen, waar de bakkerij van zijn ouders was, moest Krijn langs het station. Daar was het drukker dan normaal. Krijn zag twee groene Duitse militaire auto's staan. Soldaten haalden koffers uit de wagens en sleepten die via de stationshal het perron op. Een officier schreeuwde hun in het Duits toe. Het was niet moeilijk om te raden dat hij wilde dat ze haast maakten.

Krijn hield zijn pas in om goed te kunnen volgen wat daar gebeurde. Hij zag Otto Hausmann, de officier die regelmatig koffie kwam drinken in hun bakkerij, de achterdeur van de voorste auto openen. Twee vrouwen stapten uit. Hij pakte de handen van de vrouwen vast en kustte ze. Daarna liepen de vrouwen gehaast richting de koffers die op het perron stonden. Otto zelf stapte voor in de eerste wagen, en nog voordat hij de deur dichtsloeg, snauwde hij al een bevel naar de chauffeur.

‘Moet jij ook niet vluchten?’

Krijn draaide zich om en keek in het grijnzende gezicht van Harm. Achter zijn oude klasgenoot stonden Jochem en Leon. Dit was een moment om niet te reageren. Krijn draaide terug en liep bij het drietal vandaan.

‘Hé, Van Overeem. Hoor je me niet?’

Krijn hoorde aan de voetstappen van de jongens dat ze hem achtervolgden. Ondertussen zag hij dat uit de tweede wagen ook mensen uitstapten en met koffers naar het perron liepen. Aan zijn schouder werd Krijn naar achteren getrokken.

‘Ben je nu ook al doof?’

‘Laat me met rust, joh. Ik heb je toch niets gedaan?’ Krijn voelde zijn ademhaling versnellen.

‘Nee, gelukkig niet. En nu kan dat ook niet meer.’ Harm duwde

tegen Krijns borst. ‘Morgen is de oorlog voorbij en zijn wij vrij. Dan eindigt onze nachtmerrie en begint de jouwe.’

Krijn kon niet wachten om aan iedereen bekend te maken dat bij hen op zolder vijf Joden ondergedoken zaten. En dat hij regelmatig gevaarlijke klusjes deed voor de meester en het verzet. Of zou het nu al het moment zijn om dat te vertellen, de dag voordat ze waarschijnlijk bevrijd gingen worden? Dat kon toch haast niet anders dan waar zijn? De meester was gewoon te voorzichtig. Als op de radio ook werd gezegd dat de geallieerden al vlak bij Breda waren, dan zouden ze morgen toch in Warsveen kunnen zijn?

‘Weet je hoe het zit, met je grote mond?’ Krijn sloeg de arm van Harm weg, die hem opnieuw probeerde te duwen.

‘Nou, hoe zit het?’ Harm deed een stapje terug en dat zag Krijn als een overwinning.

Krijn deed zijn mond open, maar voor hij iets kon zeggen, sprong iemand van achteren tegen hem aan. Twee benen omklemden zijn heupen en twee armen zaten om zijn nek.

‘Emmie, wat doe je?’ Jochem deed een stap naar voren om zijn zusje toe te spreken.

‘Zijn jullie Krijn weer aan het pesten?’

Krijn pakte de benen van Emmie vast en hees haar omhoog zodat ze steviger op zijn rug zat. Ondanks de aanwezigheid van de drie jongens was dit een momentje om van te genieten.

Krijn vond Emmie al vanaf de vijfde klas leuk en was verliefd op haar. En hij vermoedde dat het wederzijds was, maar de oorlog verpestte alles. Doordat zijn ouders de Duitsers te vriend hielden om te voorkomen dat ze hun huis boven de bakkerij zouden doorzoeken, was ook Emmie een stuk afstandelijker geworden.

Emmie liet zich van Krijns rug glijden. ‘Laat hem toch lekker gaan om met zijn Duitse vriendjes te spelen. Nu kan het nog.’

Krijn kreeg geen hoogte van haar. Het ene moment was ze aanhankelijk en lief, het volgende deed ze vijandig.

‘Kom, we gaan de vlag halen. Op het Wilhelminaplein wordt feest gevierd.’ Emmie liet Krijn staan en nam de anderen mee.

Krijn liep in een langzamer tempo achter hen aan. Hij had geen

zin in nog een confrontatie. Hij stak het plein over richting de bakkerij. Zijn vier oude klasgenoten zag hij nergens meer. Voor de bakkerij was het druk. Er stonden mannen met stenen in hun handen. Het was of Krijns keel werd dichtgeknepen. Hij rende naar hen toe. ‘Stop,’ riep hij. ‘Doe normaal.’

Er zaten barsten in de ramen van de bakkerij. Het was een wonder dat ze nog niet gesneuveld waren. Krijns vader stond ervoor met zijn armen wijd. Hij probeerde de stenen te ontwijken en de mannen tot bedaren te brengen. Krijn zag wanhoop in zijn ogen en dat zorgde weer voor tranen in zijn eigen ogen. Hij snapte het wel. De mannen die daar met stenen in hun handen stonden, waren een paar jaar terug nog goede vrienden van zijn vader geweest.

‘Naar binnen, Krijn!’ riep zijn vader. Hij liep voor zijn zoon de bakkerij in.

‘We gaan het huis plunderen!’ riep een van de mannen.

‘Kom mee.’

Krijn bleef in de deuropening staan en zette zijn handen in zijn zij. Wat er ook gebeurde, niemand kwam het huis in. Of misschien was het juist goed als dat wel gebeurde. Dan zagen ze dat ze onderduikers in huis hadden en was het waarschijnlijk meteen over. De oorlog was toch bijna voorbij. Maar in zijn hoofd hoorde hij de stem van de meester. *We nemen geen enkel risico. We vieren pas feest als ze hier zijn. Niet eerder.*

De groep voor de deur kalmeerde toen dokter Vierhout voor Krijn ging staan. Hij hief zijn rechterhand. ‘Laten we rustig blijven, mannen!’ riep hij. ‘Laten we feest vieren en blij zijn dat de oorlog bijna voorbij is. Dat is beter dan je te laten leiden door boosheid.’

Natuurlijk kwam de dokter voor de familie Van Overeem op. Ook hij had een belangrijke rol in het verzet. Natuurlijk zonder medeweten van de Duitsers, anders hadden ze hem allang gevangengenomen. Maar blijkbaar wist de dokter het zo te spelen dat de moffen dachten dat hij aan hun kant stond. Best knap, vond Krijn.

Krijn wist niet of de dokter wist dat zij onderduikers in huis hadden. Waarschijnlijk wel. Hij zou vast ook wel weten dat Krijn af en toe klusjes voor het verzet deed. Krijns vader wist dat ook, zijn moeder niet. Althans, Krijn kon zich dat niet voorstellen. Ze zou nooit toestaan dat hij zijn leven in gevaar zou brengen. En dat deed hij af en toe toch echt. Gek dat daar thuis nooit over gesproken werd. Of misschien juist wel slim.

‘Die moffenvrienden moeten we hoognodig een lesje leren!’ riep een van de mannen vanuit de menigte. ‘Al die jaren hebben ze met de Duitsers onder één hoedje gespeeld en ervan geprofiteerd. Nu is het aan ons om dat recht te zetten.’

De dokter knikte begripvol. ‘Dat kan later altijd nog.’

‘Wedden dat ze straks ook gevluht zijn, net als al die officieren en andere moffenvriendjes,’ riep een ander. ‘Het moet nu.’

De voorste mannen in de groep deden een paar passen naar voren, degenen erachter volgden.

Krijn voelde zijn hart in zijn keel kloppen. Waar zouden deze mensen toe in staat zijn? Konden ze de hele bakkerij kort en klein slaan en het levenswerk van zijn vader in een paar minuten vernietigen? Had de meester gelijk toen hij gezegd had dat de dorpsgenoten tot rare dingen in staat waren?

‘Terug.’ De vriendelijkheid die tot nu toe in de stem van

de dokter had gezeten, was verdwenen. Hij duwde de voorste man zo hard naar achteren dat die zijn evenwicht verloor en achteroverviel. 'Ik waarschuw jullie. Degenen die de bakkerij binnengaan, zullen daar zwaar voor boeten.'

Of het door de waarschuwing kwam of door de manier waarop de dokter de voorste man tegen de grond had gewerkt, wist Krijn niet. En het maakte hem ook niet uit. Het feit was wel dat de groep er dusdanig van onder de indruk was dat hun ingezette aanval leek te stoppen.

'En nu feestvieren,' zei de dokter. Aan zijn houding was te zien dat hij zelf ook opgelucht was dat hij de groep rustig had gekregen. 'Daarom zijn we hier.' Hij pakte een vlaggenstok met de Nederlandse driekleur uit de handen van een van de mannen en zwaaide er vrolijk mee.

Krijn haalde opgelucht adem, maar dat was te vroeg.

Bertus Seegers, de zoon van de schoenmaker, stapte door de menigte heen naar voren. Hij duwde de dokter opzij en liep met ferme passen recht op Krijn af, die nog steeds in de deuropening stond.

Bertus was een bekende in Warsveen. Als er ergens ruzie of een vechtpartij was, kon je er de klok op gelijkzetten dat Bertus erbij betrokken was of zich ermee bemoeide. Door zijn postuur en kracht haakten zijn tegenstanders vaak al snel af. Toch kon Krijn goed overweg met Bertus, maar dat was voordat de geruchten rondgingen dat de familie Overeem bevriend was met de Duitsers. Krijns vader trok Krijn naar binnen. 'Doe de deur op slot.'

Zo snel als hij kon en met trillende handen draaide hij de sleutel om, die aan de binnenkant in het slot zat.

De vuisten van Bertus deden het hout kraken. Als hij met die kracht op het raampje boven in de deur zou slaan, zou het zeker breken. Hij schreeuwde dat Krijn de deur moest opendoen.

Geen haar op mijn hoofd die daaraan denkt, dacht Krijn.

Bertus zou waarschijnlijk niet alle mannen meekrijgen.

Maar een aantal zou het niet kunnen laten om hun opgekropte haat tegen alles wat Duits was, of bevriend met Duitsers, op de bakkerij af te reageren. Om te voorkomen dat ze hem